

**SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO
ZA FEDHA YA MWAKA 2017**

OKTOBA, 2017

YALIYOMO

YALIYOMO	iii
UFUPISHO WA MANENO	v
UFAFANUZI WA ISTILAHU	x
DIBAJI	xviii
SURA YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI.....	1
1.1 MAELEZO YA AWALI.....	1
1.2 UCHAMBUZI WA HALI ILIVYO KATIKA SEKTA NDOGO YA FEDHA TANZANIA.....	4
1.2.1 Mapitio ya Mwenendo wa Uchumi.....	4
1.2.2 Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000	7
1.2.2.1 Mafanikio ya Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000	7
1.2.2.2 Vikwazo Wakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka, 2000	15
1.2.2.3 Athari zilizojitokeza wakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000	20
1.2.2.3 Athari zilizojitokeza wakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000	21
SURA YA PILI	26
UMUHIMU WA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA	26
2.0 UMUHIMU WA KUFANYA MAPITIO YA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA YA MWAKA 2000.....	26

2.1	Dira, Dhima na Malengo	29
2.1.1	Dira	29
2.1.2	Dhima.....	29
2.1.3	Malengo.....	29
SURA YA TATU.....		31
HOJA, MALENGO NA MATAMKO YA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA.....		31
3.1	Hoja za Msingi za Sera.....	31
3.1.1	Huduma Jumuishi za Fedha.....	31
3.1.2	Uendelevu wa Watoa Huduma Ndogo za Fedha.....	34
3.1.3	Usimamizi wa Utoaji wa Huduma Ndogo za Fedha.....	35
3.1.4	Utafiti, Ubunifu na Uendelezaji wa Huduma za Sekta Ndogo ya Fedha	37
3.1.5	Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa.....	38
3.2	Hoja Mtambuka ya Sera	39
3.2.1	Utawala Bora katika Sekta Ndogo ya Fedha.....	39
3.2.2	Makundi yenye Mahitaji Maalum, Jinsia na Vijana.....	41
SURA YA NNE.....		43
MFUMO WA SHERIA NA KANUNI.....		43
4.0	<i>Mfumo wa Sheria na Kanuni</i>	43
SURA YA TANO.....		46
MFUMO WA KITAASISI, UFUATILIAJI NA TATHMINI....		46
5.0	Mfumo wa Kitaasisi.....	46
5.1	Wajibu na Majukumu ya wadau wa Huduma Ndogo za Fedha.....	46
5.2	Ufuatiliaji na Tathmini	57
5.3	Hitimisho	58

UFUPISHO WA MANENO

AfDB	African Development Bank (Benki ya Maendeleo ya Afrika)
AgFiMS	Agricultural Finance Markets Scoping (Utafiti wa Masoko ya Fedha kwa Ajili ya Kilimo).
AML	Anti- Money Laundering (Udhibiti wa Utakatishaji wa Fedha Haramu)
ASCAs	Accumulative Savings and Credit Associations (Ushirika wa Kuweka Akiba na Mikopo)
ATMs	Automated Teller Machines (Mashine za kielektoniki za Kutolea Fedha)
BAFIA	Banking and Financial Institutions Act (Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha)
BDS	Business Development Services (Huduma za Kuwezesha Maendeleo ya Biashara)
BOT	Bank of Tanzania (Benki Kuu ya Tanzania)
CBOs	Community Based Organisations (Mashirika ya Kijamii)
CFG's	Community Financial Groups (Vikundi vya Kifedha vya Kijamii)
CFT	Combating Financing of Terrorism (Kupambana na Ufadhili wa Ugaidi)
CMSA	Capital Markets and Securities Authority (Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana)
CRB	Credit Reference Bureau (Chombo cha Kubadilishana Taarifa za Wakopaji)

CSA	Cooperative Societies Act (Sheria ya Vyama vya Ushirika)
DOE-UDSM	Department of Economics of the University of Dar es Salaam (Idara ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam)
ESRF	Economic and Social Research Foundation (Taasisi ya Uchumi na Utafiti wa Kijamii)
EAMU	East Africa Monetary Union (Umoja wa Fedha wa Afrika Mashariki)
ECGS	Export Credit Guarantee Scheme (Mfuko wa Udhamini wa Mikopo ya Mauzo Nje ya Nchi)
FICOS	Financial Cooperative Societies (Vyama vya Ushirika wa Fedha)
FIs	Financial Institutions (Taasisi za Fedha)
FSDT	Financial Sector Deepening Trust (Mfuko wa Udhamini wa Sekta ya Fedha)
GDP	Gross Domestic Product (Pato la Ndani la Taifa)
ICT	Information and Communication Technology (Teknolojia ya Habari na Mawasiliano)
IFAD	International Fund for Agriculture Development (Mfuko wa Kimataifa wa Maendeleo ya Kilimo)
MALF	Ministry of Agriculture, Livestock and Fisheries (Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi).

MFAEFC	Ministry of Foreign Affairs and East Africa Cooperations (Wizara ya mambo ya Nje na Ushirikiano wa Africa Mashariki)
MFIs	Microfinance Institutions (Taasisi za Huduma Ndogo za Fedha)
MoHCDEC	Ministry of Health, Community Development, Gender, Elderly and Children (Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto)
MITI	Ministry of Industry, Trade and Investment (Wizara ya Viwanda, Biashara, na Uwekezaji)
MIVARF	Marketing Infrastructure, Value Addition and Rural Finance (Mpango wa Kuboresha Miundombinu ya Masoko, Kuongeza Thamani na Huduma za Fedha Vijijini)
MLHHS	Ministry of Land, Housing and Human Settlements (Wizara ya Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi)
MNOs	Mobile Network Operators (Watoa Huduma kwa Njia ya Mtandao wa Simu)
MOFP	Ministry of Finance and Planning (Wizara ya Fedha na Mipango)
MoEVT	Ministry of Education, Science and Technology (Wizara ya Elimu, Sayansi na Teknolojia)
MSMEs	Micro, Small and Medium Enterprises (Wajasiriamali Wadogo na wa Kati)
NBS	National Bureau of Statistics (Ofisi ya Taifa ya Takwimu)

NEDF	National Entrepreneurs Development Fund (Mfuko wa Taifa wa Kuendeleza Wajasirimali)
NEEC	National Economic Empowerment Council (Baraza la Taifa la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi)
NGOs	Non-Governmental Organizations (Asasi Zisizo za Serikali)
NMP	National Microfinance Policy (Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha)
PHC	Population and Housing Census (Sensa ya Watu na Makazi)
PPF	Parastatal Pensions Fund (Mfuko wa Pensheni wa Mashirika ya Umma)
PTF	Presidential Trust Fund (Mfuko wa Rais wa Kujitegemea)
ROSCAS	Rotating Savings and Credit Associations (Ushirika wa Akiba na Mikopo kwa Zamu)
SACCOS	Savings and Credit Cooperative Societies (Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo)
SELF MF	Small Entrepreneurs Loan Facility Microfinance Fund (Mfuko wa Huduma Ndogo za Fedha kwa Wajasiriamali wadogo)
SDGs	Sustainable Development Goal (Malengo ya Maendeleo Endelevu)
SSRA	Social Security Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii)

TCDC	Tanzania Cooperative Development Commission (Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania)
TCRA	Tanzania Communication Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Mawasiliano Tanzania)
TDHS	Tanzania Demographic and Health Survey (Utafiti wa Afya na Demografia Tanzania)
TIC	Tanzania Investment Centre (Kituo cha Uwekezaji Tanzania)
TIRA	Tanzania Insurance Regulatory Authority (Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania)
TPSF	Tanzania Private Sector Foundation (Taasisi za Sekta Binafsi Nchini Tanzania)
URT	United Republic of Tanzania (Jamhuri ya Muungano wa Tanzania)
VICOBA	Village Community Bank (Benki ya Jamii Vijijini)
VSLA	Village Savings and Loans Association (Chama cha Kuweka Akiba na Mikopo Vijijini)
YDF	Youth Development Fund (Mfuko wa Maendeleo ya Vijana)

UFAFANUZI WA ISTILAHU

“Akiba ya Hiari” ni jumla ya fedha ambazo zimewekwa kwa hiari na mteja wa huduma ndogo za fedha (na sio kwa masharti ya kupata mkopo) ambazo anaweza kuchukua wakati wowote.

“Akiba ya lazima” ni asilimia/ sehemu ya fedha ya mteja wa taasisi ndogo za fedha zinazowekwa kwenye benki au taasisi za fedha kama akiba yake kwenye kikundi kabla ya kupata mkopo wa kwanza au unaofuatia au yote kwa pamoja.

“Amana” ni fedha inayoweza kutolewa baada ya kuwekwa na mteja kwa masharti ya kupata riba/faida kwa mujibu wa taratibu zilizoainishwa kwenye hati ya amana na ambayo inaweza kutumika kama dhamana wakati wa kukopa.

“Benki Zinazotoa Huduma Ndogo za Fedha” ni taasisi zinazotoa huduma ndogo za fedha ambazo zimepewa leseni na Benki Kuu ya Tanzania kufanya biashara ya benki kwa mtu binafsi, vikundi, wajasiriamali wadogo na wa kati wenye kipato cha chini katika maeneo ya vijijini au mijini.

“Biashara ya Fedha” ni mikopo, kuwekeza au kuweka fedha au dhamana au vyote viwili, kupokea, kupata au kununua kutoka katika umma au kutoka kwa kikundi

cha watu kwa njia ya amana, kukopa, michango, tozo au kutoka kwenye hesabu ya mtu aliyepokea fedha au dhamana au kutoka kwenye hesabu za watu wengine.

“Chama kilele” Ni shirikisho la vyama vya watoa huduma ndogo za fedha lenye lengo la kushawishi na kutetea maslahi ya wanachama katika sekta ndogo ya fedha

“Chombo cha ubadilishanaji wa taarifa za mikopo” ni chombo maalumu kilichoundwa kwa ajili ya kukusanya na kuhifadhi taarifa mbalimbali zinazohusiana na malipo ya mikopo, hukumu za mahakama, kufilisika kwa wakopaji na kupata taarifa za wakopaji wa rasilimali za umma (binafsi na makampuni) na kuuza taarifa hizo kwa watumiaji.

“Dhamana” ni mali zilizoahidiwa na mkopaji kwa mkopeshaji kwa ajili ya kulinda mkopo hadi utakaporejeshwa. Endapo mkopaji atashindwa kulipa mkopo kama alivyoahidi, mkopeshaji atakuwa na haki ya kuchukua na kuuza dhamana ili kulipa deni.

“Elimu ya Fedha” ni elimu ya masuala ya fedha ambayo inatolewa kwa lengo la kutoa fursa ya kuchagua huduma bora za fedha ili kufikia lengo la huduma ya fedha iliyochaguliwa kwa ajili ya ustawi wa jamii.

“Huduma Jumuishi za Fedha” ni utaratibu wa kuhakikisha upatikanaji na utumiaji wa huduma za fedha

kwa wananchi wenye kipato cha chini kwa kutumia miundombinu ya mifumo ya malipo yenye gharama nafuu kwa haki na uwazi na kwa kushirikisha taasisi husika.

“Huduma Ndogo za Bima” ni huduma za bima zinazolenga wananchi wenye kipato cha chini ili kuwakinga dhidi ya athari za majanga kama vile ajali, maradhi, vifo na majanga ya asili kulingana na malipo yatakatolewa, mapato na kiwango cha athari.

“Huduma Ndogo za Fedha kwa ajili ya makazi” ni utoaji wa mikopo midogo isiyo na dhamana, ambayo inaambatana na huduma nyingine za fedha kama vile uwekaji wa akiba, kutuma fedha na huduma ndogo za bima ili kukidhi mahitaji ya kaya zenye kipato cha chini kwa ajili ya kukarabati au kuimarisha makazi au kujenga nyumba.

“Huduma Ndogo za Fedha” ni huduma ndogo za fedha zitolewazo kwa wananchi wa kipato cha chini (mtu binafsi, kaya, na kikundi cha ujasiriamali) ambao hawajafikiwa na mfumo rasmi wa fedha zikiwemo huduma ndogo za mikopo ya karadhaa, nyumba, bima, akiba, pensheni, kuhaulisha fedha, elimu ya fedha na ujasiriamali.

“Huduma Ndogo za Fedha za kielektroniki” ni utoaji wa huduma ndogo za fedha kwa njia ya mtandao wa kielektroniki.

“Huduma ya Kuendeleza Biashara” ni huduma zisizo za fedha zinazotolewa kwa wateja wa huduma ndogo za fedha katika hatua mbalimbali kulingana na mahitaji ya wateja hao kwa lengo la kuongeza ujuzi na ushauri wa kibiashara kwa vikundi mbalimbali.

“Kampuni ya Huduma Ndogo za Fedha” ni taasisi ya fedha iliyoanzishwa kwa sheria ya kampuni yenye dhima na ukomo wa hisa kwa ajili ya kutoa huduma ndogo za fedha isipokuwa biashara ya benki kwa wateja wa huduma ndogo za fedha kama ilivyotafsiriwa.

“Karadha/Mikopo ya Vifaa” ni mikopo inayotolewa kwa wananchi wa kipato cha chini kwa njia ya vifaa yenye sifa zifuatazo (i) thamani ya wastani wa mali katika orodha ya fedha zilizowekwa kwa faida ni hadi shilingi za Tanzania milioni kumi (ii) muda wa kukodisha hauzidi miezi 24.

Kumlinda Mlaji” ni kanuni na taratibu zilizoandaliwa kwa ajili ya kuwalinda wateja/walaji wapatapo huduma za fedha kwa watoa huduma hizo ili kuhakikisha kuwa huduma zinatolewa kwa uaminifu, uwazi na usawa kwa manufaa ya umma.

“Kundi la watu wenye Kipato cha Chini” ni kundi la watu wenye kiwango cha chini cha kipato kama inavyoainishwa kwenye taarifa za mara kwa mara kulingana na mazingira ya nchi.

“Kupanuka kwa Huduma za Fedha” ni utaratibu wa kuongezeka na kusambaa kwa watoa huduma za fedha na watumiaji wake ndani ya mfumo wa fedha.

“Masoko ya Mitaji” ni sehemu ya mfumo wa fedha ambao unawezesha uhamasishaji wa upatikanaji wa mitaji kwa njia ya dhamana au mikopo kwa ajili ya kuwezesha shuguli za kiuchumi.

“Mfumo wa Malipo” ni utaratibu unaojumuisha nyenzo za malipo, taratibu za kibenki au za kuhaulisha fedha kati ya benki moja na nyingine au baina ya watoa huduma ya mfumo wa malipo ambao unahakikisha mzunguko wa fedha kwa mujibu wa idhini itolewayo chini ya Sheria ya Mfumo wa Malipo ya Taifa, 2015.

“Mikopo Midogo” ni mikopo ya kiwango cha chini inayotolewa kwa wananchi wa kipato cha chini ambao hawafikiwi na huduma za fedha, au itakavyobainishwa na msimamizi.

“Mtandao au shirikisho” ni taasisi/asasi zinazoundwa kwa mlengo mmoja kwa ajili ya ushawishi na ushauri katika masuala yanayohusiana na huduma ndogo za fedha kwa Serikali au mamlaka za udhibiti kwa niaba ya wanachama.

“Mteja wa Huduma Ndogo za Fedha” ni mtu binafsi, kikundi au wajasiriamali ambao wanapata na kutumia huduma kutoka kwa watoa huduma ndogo za fedha.

“Mtoa Huduma kwa njia ya Mtandao wa Simu” ni mtoa huduma za mawasiliano ya kielektroniki isiyotumia nyaya ambaye anamiliki au kudhibiti vifaa vyote muhimu katika kuuza na kutoa huduma kwa mtumiaji wa mwisho ikiwa ni pamoja na mgao wa masafa ya redio, miundombinu ya mtandao isiyotumia nyaya, kutoa ankara, huduma kwa wateja, mfumo wa kompyuta, masoko na ukarabati.

“Mtoa Huduma Rasmi za Fedha” ni Mtu/taasisi ambayo hutoa huduma za fedha ambayo imesajiliwa rasmi, yenye leseni na inasimamiwa na mamlaka ya udhibiti.

“Mtoa Huduma ya Mfumo Malipo” ni shirika linalojishughulisha peke yake au kwa kushirikiana na shirika lingine katika kutoa huduma ya malipo ya kielektroniki iliyoidhinishwa na sheria ya Taifa ya Mifumo ya Malipo, 2015.

Mtoa huduma za Kuendeleza Biashara ni taasisi zisizo za kifedha ambazo huwawezesha wateja au watoa huduma ndogo za fedha kwa kuwapa ujuzi wa biashara kwa kutumia mbinu mbali mbali hususan miongozo, mafunzo, usimamizi na ushauri elekezi.

“Shirikisho/Mtandao wa Watoa Huduma ndogo za Fedha” ni chombo cha juu cha watoa huduma ndogo za fedha.

“Taasisi ya huduma Ndogo za Fedha” ni taasisi iliyoanzishwa kwa lengo la kutoa huduma ndogo za fedha kwa wateja wa taasisi hizo kama inavyotafsiriwa.

“Taasisi za Fedha” ni taasisi inayojishughulisha na biashara ya benki, yenye ukomo wa mtaji, eneo au shughuli zilizoruhusiwa kufanywa na taasisi hiyo kama ilivyoelezwa kwenye sheria ya Benki Kuu ya Tanzania au masharti mengine yanayoambatana na leseni.

“Udhamini wa kikundi” ni mkataba kati ya vikundi vya wakopaji wa huduma ndogo za fedha ambao unawaunganisha pamoja au baadhi yao kwa lengo la kuhakikisha mikopo waliochukua inalipwa.

“Ujasiriamali Mdogo” ni biashara ndogo zinazofanywa na mtu mmoja au familia zilizo katika sekta isiyo rasmi, haina mfumo wa kuhifadhi taarifa za fedha na mali zake haziwezi kutumika kama dhamana ya mikopo.

“Utakatishaji wa Fedha Haramu” ni ushiriki wa moja kwa moja au vinginevyo wa mtu mmoja au zaidi katika kubadili, kuhamisha, kuficha, kudanganya, kutumia au kumiliki fedha au mali inayojulikana kuwa haramu na ambapo ushiriki huo unalenga kuepuka matokeo ya hatua za kisheria ikiwa ni pamoja na makosa yaliorejewa katika Sheria ya Utakatishaji wa Fedha Haramu Sura. 423.

“Uwakala wa huduma za Benki” Ni biashara inayohusu kutoa huduma za kibenki kwa wateja kwa niaba ya taasisi ya benki husika kwa mkataba halali wa uwakala na taasisi hiyo.

“Vikundi vya Kifedha vya Kijamii” ni kikundi kilichoundwa kwa lengo la kutoa huduma ndogo za fedha ambacho kinamilikiwa na kusimamiwa na wanachama wenyewe. Vikundi hivi vinahamasisha kuweka akiba kwa mtu mmoja mmoja na kutoa mikopo ya muda mfupi kwa wanachama, huduma ndogo za bima, na wakati mwingine kwa wasio wanachama katika viwango vya riba tofauti kwa kutegemeana na muundo wao.

“Wasiopata huduma za fedha” ni wananchi ambao wanajishughulisha kiuchumi lakini hawajafikiwa na huduma zinazotolewa na taasisi rasmi za fedha.

“Watoa Huduma ndogo za Fedha” ni taasisi/asasi inayojishughulisha na biashara ya kutoa huduma ndogo za fedha

DIBAJI

Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imekuwa ikifanya maboresho katika sekta ya fedha kuanzia miaka ya 1990, ambapo utekelezaji wake umepitia awamu ya Kwanza na ya Pili ya Mpango wa Maboresho katika Sekta ya Fedha. Maboresho hayo yalilenga kuifanya sekta ya fedha kuwa huria, kwa nia ya kuimarisha mfumo wa soko la fedha. Matokeo ya maboresho hayo yalileta mabadiliko katika sekta ya fedha, ikiwa ni pamoja na kuongezeka kwa watoa huduma ndogo za fedha.

Maendeleo ya mfumo wa fedha yanategemea utulivu wa sekta ya fedha nchini hususan utulivu wa mfumo wa taasisi ndogo za fedha. Kufikia azma hii, Serikali imedhamiria kuweka misingi thabiti ya uchumi jumla ambayo itahakikisha utulivu wa sekta ya fedha kwa kuweka mazingira wezeshi ya biashara, mfumo wa sheria na kanuni utakaowezesha maendeleo ya sekta ya fedha, zikiwemo taasisi ndogo za fedha. Ustawi endelevu wa sekta ndogo ya fedha kwa kiasi kikubwa utachangia kutoa ajira na kuongeza kipato kwa wananchi wenye kipato cha chini.

Kwa kutambua jukumu la sekta ndogo ya fedha katika kupunguza umaskini na kukuza uchumi, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania iliandaa na kupitisha Sera ya Kwanza ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000. Sera ilitoa mwongozo ambao uliwezesha

ushiriki wa wadau mbalimbali katika sekta ndogo ya fedha kama vile watoa huduma ndogo za fedha, wawekezaji, Washirika wa Maendeleo, mifuko na programu za Serikali. Katika kipindi cha miaka 15 iliyopita, kumejitokeza maendeleo mapya katika sekta ndogo ya fedha kama vile ushiriki wa Taasisi zisizo za Fedha zenye ubunifu na teknolojia mpya, uboreshaji wa huduma na namna ya utoaji huduma. Maendeleo haya yamesababisha changamoto mbalimbali ambazo ni pamoja na: ongezeko la huduma zisizo rasmi, uratibu hafifu na ongezeko la watoa huduma ndogo za fedha katika maeneo ya mijini. Kadhalika, Serikali imeridhia itifaki za kikanda na kimataifa ambazo zinazitaka nchi wanachama kuoanisha sera, sheria na mifumo inayohusiana na mfumo wa fedha ambapo huduma ya sekta ndogo za fedha imejumuishwa. Kutokana na mabadiliko hayo, kumekuwepo na umuhimu wa kurekebisha Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000 ili kuzingatia maendeleo mapya, upungufu na changamoto katika sekta ndogo ya fedha. Sera iliyorekebishwa itajulikana kama Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017.

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017 itaweka mazingira yatakayoweza kuchochea maendeleo stahiki na ubunifu wa huduma ndogo za fedha ili kukidhi mahitaji halisi ya wananchi wa kipato cha chini na hivyo kuongeza ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini. Sera itaweka uratibu madhubuti, mfumo wa kisheria na usimamizi wa sekta ndogo ya

fedha nchini. Sera ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2017 itaendelea kutoa miongozo kwa wadau wote na kuchochea uanzishwaji wa washiriki wapya na ukuaji wa waliopo ili kutoa ushindani zaidi. Sera hii inatarajiwa kuleta matokeo yatakayoongeza huduma rasmi, kukuza utamaduni wa kuweka akiba, kuimarisha sekta ndogo ya fedha, ambayo yatachangia ukuaji wa uchumi, ajira na kupunguza umaskini.

Mchakato wa kuandaa Sera ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2017 ulianza Juni, 2012 kwa njia ya ushirikishwaji wa wadau mbalimbali. Hivyo, nachukua fursa hii kutoa shukrani zangu za dhati kwa wale wote ambao walifanikisha maandalizi ya Sera hii. Kwa namna ya pekee, napenda kuwashukuru *Taasisi ya Utafiti wa Uchumi na Jamii (ESRF)*; Idara ya Uchumi ya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam (DOE-UDSM); *Financial Sector Deepening Trust (FSDT)*; *Marketing Infrastructure, Value Addition and Rural Finance Programme (MIVARF)* pamoja na Kikosi Kazi cha Wataalamu ambao walishiriki katika maandalizi ya Sera hii.

Ninatumaini kwamba Sera hii italetwa msukumo katika ukuaji zaidi wa sekta ndogo ya fedha na kuongeza kiwango cha huduma jumuishi za fedha nchini.

Wizara ya Fedha na Mipango inategemea juhudi za pamoja za wasimamizi wa sekta ya fedha, taasisi za umma na wadau wengine wa huduma ndogo za fedha kutimiza

wajibu wao katika utekelezaji wa Sera hii na hivyo kuiwezesha nchi kufikia Taifa lenye kipato cha kati kwa kuwa na sekta ya fedha iliyo pana, imara na inayoendelea

Dkt. Philip Isdor Mpango (Mb)
Waziri wa Fedha na Mipango
Oktoba, 2017

SURA YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 MAELEZO YA AWALI

Serikali imekuwa ikifanya maboresho katika sekta ya fedha kuanzia miaka ya 1990 ili kukabiliana na changamoto katika sekta ya fedha na kuweka misingi imara yenye kukuza, ushindani na utendaji makini. Mwaka 2000, Serikali iliandaa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo ya Fedha kwa lengo la kuweka misingi madhubuti na yenye ufanisi katika mfumo wa huduma ndogo za fedha nchini, ili kuchangia ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini. Kulingana na Sera ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000, sekta ndogo ya fedha inahusisha taasisi mbalimbali zinazotumia mbinu tofauti katika utoaji wa huduma. Benki Kuu ya Tanzania, pamoja na majukumu mengine ilipewa jukumu la kuratibu utekelezaji wa Sera hiyo.

Katika utekelezaji wa Sera ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000, sekta ya fedha imekuwa na ongezeko la watoa huduma ndogo za fedha wa ndani na nje, Wawekezaji, Washirika wa Maendeleo, Mifuko na Programu za Serikali. Aidha, kumekuwa na maboresho katika huduma za fedha, namna ya utoaji huduma za fedha; na ushiriki

wa Taasisi zisizo za Fedha zikiwemo watoa huduma kwa njia ya mitandao ya simu kama vile Vodacom, Airtel, Tigo, Zantel na Halotel kwa ubunifu wa kutumia teknolojia ya kufikia wananchi wa kipato cha chini. Hata hivyo, kulijitokeza upungufu ambao uliathiri utekelezaji wa Sera hii. Upungufu huo unajumuisha: ukosefu wa mfumo wa sheria na kanuni za kusimamia taasisi ndogo za fedha zisizopokea amana na taasisi za fedha zisizo rasmi; kiwango cha chini cha uelewa wa masuala ya fedha; upungufu wa taarifa za sekta ndogo ya fedha; kukosekana kwa mfumo wa kumlinda mlaji katika sekta ndogo ya fedha; huduma duni; na kukosekana kwa chombo cha kuhifadhi taarifa za mikopo. Vile vile, maendeleo katika sekta ndogo ya huduma za fedha yameleta changamoto mbalimbali zikiwemo: ukuaji wa kasi wa sekta ndogo ya fedha; kuongezeka kwa huduma zisizo rasmi; uratibu hafifu; uanzishwaji wa huduma mpya na namna ya utoaji wa huduma hizo; na ongezeko la taasisi nyingi za huduma ndogo za fedha maeneo ya mijini. Aidha, kumekuwepo na hoja mbalimbali kutoka kwa wananchi kuhusiana na uendeshaji wa biashara kwenye taasisi ndogo za fedha na uwezo wake katika kupunguza umaskini. Suala hili kwa kiasi kikubwa linahusishwa na: kutokuwepo kwa uwazi kwenye masharti ya ukopesaji; viwango vya juu vya riba; utoaji holela wa mikopo na wateja kuwa na mikopo mingi inayosababisha limbikizo la madeni; na utaratibu mbovu wa ukusanyaji wa madeni.

Kujitokeza kwa mabadiliko katika sekta ya fedha, kumeibua hitaji la kufanya mapitio ya Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000 ili kukabiliana na upungufu na changamoto katika sekta ndogo ya fedha. Sera iliyofanyiwa mapitio itajulikana kama Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017. Lengo la Sera hii ni kuhamasisha huduma jumuiishi za fedha kwa kujenga mazingira wezeshi yatakayoleta maendeleo ya utoaji wa huduma ndogo za fedha yanayokidhi mahitaji halisi ya wananchi wa kipato cha chini ili kuongeza ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini.

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017 ni msingi wa kuweka uratibu, udhibiti na usimamizi wa sekta ndogo za fedha nchini. Sera hii itatoa mwongozo kwa wadau wote na kuchochea ukuaji wa sekta ndogo za fedha. Matokeo ya utekelezaji wa Sera hii yatakuwa ni urasimishaji wa huduma ndogo za fedha, kuhamasisha utamaduni wa kuweka akiba, kuanzisha mfumo wa kulinda na kushughulikia malalamiko ya watumiaji na kuimarisha sekta ndogo ya fedha ambayo kwa upande mwingine yatachangia ukuaji wa uchumi, ajira na kupunguza umaskini.

1.2 UCHAMBUZI WA HALI ILIVYO KATIKA SEKTA NDOGO YA FEDHA TANZANIA

1.2.1 Mapitio ya Mwenendo wa Uchumi

Uchumi wa Tanzania umekua kwa kasi ambapo Pato la Taifa limekuwa likiongezeka kwa wastani wa asilimia 6.4 kwa kipindi cha muongo mmoja. Ukuaji wa Pato la Taifa ulikuwa asilimia 7.0 mwaka 2014 ikilinganishwa na asilimia 6.4 mwaka 2010 kwa bei za mwaka 2007. Vilevile, pato la wastani la mtu kwa bei ya soko ya mwaka husika limekuwa likiongezeka katika kipindi cha miaka kumi iliyopita kutoka shilingi 276,741 mwaka 2001 hadi shilingi 1,724,416 mwaka 2014. Hata hivyo, kuna tofauti kubwa katika pato la wastani la mtu kati ya mikoa ya Tanzania Bara ambapo Dar es Salaam ikiwa na kiwango cha juu cha shilingi 2,797,694 na Singida ikiwa na kiwango cha chini cha shilingi 1,023,631 kwa mwaka 2014. Katika kipindi hicho, sekta ya fedha ilijielekeza zaidi katika utoaji rasilimali fedha kwa sekta mbalimbali za uzalishaji kiuchumi. Mwaka 2014, kasi ya ukuaji wa shughuli za kiuchumi katika sekta ya fedha ilipungua hadi asilimia 10.8 kutoka asilimia 19.1 mwaka 2006. Pamoja na kupungua kwa kasi hiyo, mchango wake kwenye Pato la Taifa uliongezeka na kuwa asilimia 3.4 mwaka 2014 kutoka uwiano wa asilimia 2.4 mwaka 2005.

Kulingana na taarifa ya Ofisi ya Taifa ya Takwimu, wastani wa mfumuko wa bei kwa mwaka kwa Tanzania Bara umekuwa na mwenendo wa kupungua tangu mwaka 2012 kwa kiwango cha asilimia 8.9 kwa mwaka. Mwaka 2015, mfumuko wa bei ulipungua hadi asilimia 5.6 kutoka kiwango cha asilimia 16.0 katika mwaka 2012. Kupungua kwa mfumuko wa bei kulitokana na kupungua kwa bei za vyakula na bidhaa zisizo za vyakula. Mwenendo huu ulichangiwa pia na hali nzuri ya hewa, kupungua kwa bei ya mafuta kwenye soko la dunia na sera madhubuti za kodi na fedha.

Kutokana na jitihada za kukabiliana na uchumi, hati fungani zimepanda kutoka asilimia 11.4 kwa Desemba, 2007 hadi asilimia 18.25 kwa Desemba, 2015. Kwa upande wa uhamasishaji kwenye uwekaji wa amana, viwango vingi vya riba vilivyotolewa na benki za biashara vilikuwa na mwenendo wa kuongezeka. Riba za amana ziliongezeka hadi kufikia asilimia 3.42 Desemba, 2015 ukilinganisha na asilimia 2.67 Desemba, 2007 ambapo viwango vya riba za amana za muda maalum kwa ujumla ziliongezeka kutoka asilimia 8.37 mwaka 2007 hadi kufikia asilimia 9.22 Desemba, 2015. Pia upande wa mikopo, viwango vya riba za mikopo kwa ujumla viliongezeka kutoka asilimia 15.3 Desemba, 2007 hadi kufikia asilimia 16.41 Desemba, 2015. Kutokana na mwenendo huo, tofauti kati ya riba za amana

na mikopo iliongezeka kutoka wastani wa asilimia 6.93 Desemba, 2007 hadi wastani wa asilimia 7.19 Desemba, 2015.

Kulingana na taarifa za Ofisi ya Taifa ya Takwimu, wastani wa kiwango cha uhaba wa ajira ulipungua kutoka asilimia 11.7 mwaka 2007 hadi asilimia 10.7 mwaka 2011. Katika kipindi cha kati ya mwaka 2001 na 2011, wastani wa kiwango hiki ulikuwa asilimia 11.88 ambapo kiwango cha juu kabisa kilifikia asilimia 12.90 mwaka 2001 na kiwango cha chini kabisa kilikuwa asilimia 10.70 mwaka 2011.

Pamoja na viashiria vya ukuaji wa uchumi, kama ilivyo kwa nchi nyingi zinazoendelea, Tanzania inakabiliwa na changamoto kadhaa za kupunguza umaskini. Utafiti wa Mapato na Matumizi ya Kaya Binafsi wa mwaka 2012 (ulionesha kuwa kiwango cha umaskini kimepungua kwa asilimia 1.04 ya kila mwaka kwa kipindi cha miaka mitano kuanzia mwaka 2007 hadi 2012, wakati wastani wa Pato la Taifa la kila mwaka limeongezeka kwa asilimia 6.5 kwa kipindi cha miaka kumi (10) iliyopita. Aidha, matokeo ya utafiti huo yanaonesha kuwa asilimia 28.2 ya wataanzania ni maskini na kati ya hao asilimia 9.7 wana umaskini uliokithiri.

1.2.2 Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000

1.2.2.1 Mafanikio ya Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000

Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000 umechangia ongezeko la watoa huduma ndogo za fedha, namna ya utoaji wa huduma ndogo za fedha, uboreshaji wa huduma, na ushiriki wa taasisi zisizo za fedha ikiwa ni pamoja kampuni za simu kama vile Vodacom, Airtel, Tigo, Zantel na Halotel kwa kuwa na ubunifu wa kutumia teknolojia. Kwa sasa, sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha nchini inajumuisha aina mbili za watoa huduma za fedha: (i) watoa huduma rasmi wa huduma ndogo za fedha kama benki na taasisi za fedha; vyama vya ushirika wa kuweka na kukopa; kampuni za huduma ndogo za fedha, asasi za fedha zisizo za serikali, Mifuko na Programu za Serikali; na (ii) Taasisi za fedha zisizo rasmi kama vile Mashirika ya Kijamii, Vikundi vya Kifedha vya Kijamii (Benki za Kijamii za Vijiji (VICOBA), Ushirika wa Kuweka Akiba na Kukopa Vijijini (VSLAs), Ushirika wa Kuweka Akiba na Kukopa kwa Zamu (ROSCAs), wakopeshaji binafsi na wengine wanaotoa huduma zinazohusiana na fedha.

Kutokana na utafiti wa *FinScope* uliofanyika mwaka 2017, asilimia 16.7 ya nguvu kazi walipata huduma za benki ikilinganishwa na asilimia 9.1 mwaka 2006, wakati huo asilimia 48.6 walipata huduma za fedha kutoka kwa taasisi zisizo za benki kama vile taasisi ndogo za huduma za fedha, kampuni za bima, vyama vya ushirika wa kuweka na kukopa na asasi zisizo za Serikali za fedha pamoja na huduma za malipo kwa njia za simu ikilinganishwa na asilimia 6.7 katika mwaka 2006. Vilevile, asilimia 6.7 mwaka 2017 walihudumiwa na taasisi za fedha zisizo rasmi kama vile benki za kijamii za vijiji (VICOBA), ushirika wa akiba na mikopo vijijini (VSLAs), ushirika wa kuweka akiba na kukopa kwa zamu (ROSCAs), wakopeshaji binafsi na mashirika ya kijamii ya kuweka na kukopa pamoja na ndugu na marafiki, ikilinganishwa na asilimia 35.1 mwaka 2006. Hali kadhalika, ongezeko la watoa huduma limejidhihirisha kwenye taasisi zinazosimamiwa na zisizosimamiwa kama ifuatavyo:

(i) Benki na Taasisi za Fedha

Idadi ya benki na taasisi za fedha imeongezeka kutoka 31 mwezi Machi, 1999 hadi 63 mwezi Desemba, 2015 (benki za biashara 36, benki za ushirika na miko

12, taasisi za fedha 3, benki za huduma ndogo za fedha 3, taasisi za fedha za maendeleo 2, Taasisi ya Mikopo ya Nyumba Tanzania 1, taasisi za karadha 3, benki wakilishi 1 na vituo vya ubadilishaji taarifa za wakopaji 2). Kati ya benki 63 zilizopo, benki 22 zinatoa huduma ndogo za fedha zikijumuisha benki za biashara 8, benki za huduma ndogo za fedha 3 na benki za wananchi na ushirika 11. Benki za biashara kama vile, benki ya NMB, CRDB na Akiba zimejielekeza kutoa huduma maeneo ya vijijini ili kutoa mikopo ya jumla katika maeneo hayo. Aidha, Benki ya Posta Tanzania ina mtandao wa ofisi za posta ulioenea nchi nzima ambao umewezesha uhamasishaji wa uwekaji akiba na uhaulishaji wa fedha. Vile vile, kuna benki chache za wananchi na taasisi za fedha zisizo benki EFC, FINCA ambazo zinajihusisha kupokea amana katika uendeshaji wa huduma ndogo za fedha.

(ii) Taasisi za Fedha zisizo Benki

Taasisi za fedha zisizo benki ni pamoja na kampuni za bima, kampuni ndogo za karadha, kampuni za mikopo midogo ya nyumba, skimu za uwekezaji wa pamoja, Vyama vya Ushirika wa Kuweka Akiba

na Kukopa, asasi zisizo za Serikali za fedha, kampuni za huduma ndogo za fedha, watoa huduma za mifumo ya malipo, wawekezaji binafsi na Mifuko ya Hifadhi ya Jamii. Usajili wa taasisi hizi hufanyika kupitia mamlaka na sheria mbalimbali ikijumuisha Wakala wa Usajili wa Biashara na Leseni; Sheria ya Taifa ya Mifumo ya Malipo ya mwaka 2015; Sheria ya Vyama vya Ushirika ya mwaka 2013; Sheria ya Kampuni ya mwaka 2002; Sheria ya Vyama vya Kijamii Sura Na. 337 ya mwaka 1954; Sheria ya Asasi sizizo za Serikali ya mwaka, 2002; Sheria ya Udhamini Sura Na. 318 ya mwaka 2002. Taasisi hizi zinatekeleza jukumu kubwa la kutoa huduma za fedha kwa watu wa kipato cha chini na kati.

Idadi ya taasisi hizi zimeongezeka kwa kiasi kikubwa katika kipindi cha miaka kumi na tano iliyopita. Mathalani, mwaka 2000, vyama vya ushirika wa akiba na mikopo vimeongezeka kutoka 803 vikiwa na wanachama 133,134 waliowekeza hisa, akiba na amana zenye thamani ya shilingi bilioni 14.04 hadi kufikia vyama 4,093 vyenye wanachama 733,876 waliowekeza shilingi bilioni 377.6 mwaka 2015.

Vilevile, asasi zisizo za serikali za fedha na kampuni za huduma ndogo za fedha ziliongezeka kutoka tisa (9) mwaka 2002 hadi kufikia zaidi ya 292 mwaka 2016. Aidha, Mifuko ya hifadhi ya jamii imeongezeka kutoka sita mwaka 2000 hadi mifuko saba mwaka, 2016 ambayo baadhi hutoa mikopo ya jumla vyama vya ushirika wa akiba na mikoko vya wafanyakazi kwa lengo la kukopeshana. Kwa upande wa soko la mitaji, mifuko ya uwekezaji wa pamoja ilianzishwa kwa lengo la kutoa fursa kwa wananchi wa kipato cha chini kuwekeza katika masoko ya mitaji. Hadi kufikia Desemba 2015, Mifuko hiyo ilikuwa na jumla ya shilingi bilioni 246.58

(iii) Mifuko na Programu za Serikali.

Serikali ilianzisha Mifuko na Programu mbalimbali za mikopo ili kukidhi mahitaji ya mitaji kwa wananchi wenye kipato cha chini. Baadhi ya mifuko na programu za Serikali ni pamoja: Mfuko wa Taifa wa Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi na programu za kuongeza ajira, Mfuko wa Huduma Ndogo za Fedha wa SELF, Mfuko wa Maendeleo ya Vijana na Wanawake, Mfuko wa Uwezeshaji Wananchi

Kiuchumi, Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Wajasiriamali, Mfuko wa Rais (PTF), Mfuko wa Udhamini wa Mauzo Nje ya Nchi na Mfuko wa Udhamini wa Mikopo kwa Wajasiriamali Wadogo na wa Kati. Katika kipindi hicho, Mifuko na programu za Serikali zimewezesha kujenga uwezo na kutoa mikopo nafuu kwa wananchi wa kipato cha chini. Katika kipindi kilichoishia Mei, 2015 kiasi cha shilingi bilioni 50.6 zilitolewa na kukopeshwa kwa wajasiriamali 74,790. Vilevile, Serikali kwa kushirikiana na mifuko ya hifadhi ya jamii iliidhinisha shilingi bilioni 105 kwa ajili mikopo kwa wajasiriamali wadogo 256,602.

(iv) Huduma za Fedha kwa Njia ya Simu

Ubunifu katika mifumo ya malipo umewezesha huduma za malipo kwenye benki na taasisi zisizo za benki kutolewa kupitia simu za kiganjani. Matumizi haya ya simu yamewezesha kwa kiasi kikubwa upatikanaji wa huduma za fedha hususan huduma za malipo (kati ya mtu na mtu) kwa wananchi wengi ambao hawajafikiwa na huduma za benki. Huduma hizi zilianza kutolewa na kampuni ya Vodacom (M-Pesa) mwaka 2008 na baadaye

kampuni za Airtel (Airtel Money), Tigo (Tigo Pesa), Zantel (Ezy-Pesa) na Halotel (Halo-Pesa) zilianzisha huduma hizo. Huduma za fedha zinazotolewa kupitia simu za kiganjani zina mchango mkubwa katika jamii na uchumi kwa kuwezesha kufanyika miamala ya malipo na wakati mwingine kutunza bakaa la miamala kwenye akaunti ya kielektroniki.

Idadi ya kadi za simu zilizosajiliwa waliosajiliwa imeongezeka kutoka 360,740 Juni, 2009 hadi 49,356,465 Desemba 2015. Vile vile, bakaa iliyopo kwenye akaunti ya udhamini imeongezeka kutoka shilingi bilioni 3.05 Juni, 2009 hadi shilingi bilioni 583.8 Desemba, 2015. Kufikia Desemba, 2015 jumla ya Benki 13 zilikuwa zinatoa huduma ya uwakala wa kuweka akiba na mikopo midogo kupitia simu za kiganjani ambapo mawakala 1,719 walikuwa na amana za shilingi milioni 1,180,440.8. Katika kipindi hicho, aina mbili mpya za huduma kwa waweka akiba na wakopaji wadogo zilianzishwa kwenye soko ambapo kampuni ya Vodacom kwa kushirikiana na Benki ya CBA wameanzisha huduma ya M-PAWA ambapo wamesajili wakopaji na waweka

akiba wadogo wapatao 1,920,712 wenye amana ya shilingi bilioni 18.4. Aidha, kampuni ya Airtel ikishirikiana na taasisi ya huduma ndogo za fedha iitwayo AFB Tanzania Ltd inatoa huduma ya mikopo kwa jina la TIMIZA.

Kutokana na maendeleo hayo, Serikali ilitunga Sheria ya Taifa ya Mifumo ya Malipo ya Mwaka 2015 na kuweka Kanuni za Fedha za Kielektroniki na Kanuni za Leseni kwa Watoa Huduma wa Mifumo ya Malipo ya mwaka 2015 ili kuimarisha usalama, ufanisi na ubunifu wa kielektroniki kwenye huduma ndogo za fedha.

- (v) **Watoa Huduma za Fedha Wasio Rasmi**
Watoa Huduma za fedha wasio rasmi ni pamoja na: Mashirika ya Kijamii , Vikundi vya kifedha vya kijamii (Ushirika wa Kuweka Akiba na Kukopa kwa Zamu (ROSCAs); Ushirika wa Akiba na Mikopo Vijijini (VSLAs); Ushirika wa Kujiwekea Akiba na Mikopo (ASCAS); Benki za Kijamii za Vijiji (VICOBA); Ushirika wa Akiba na Mikopo, Upatu) na Wakopeshaji Binafsi.

Idadi ya taasisi/vikundi vya fedha visivyo rasmi imeongezeka katika kukidhi mahitaji ya huduma ndogo ya fedha kama mikopo, kuweka akiba na huduma ndogo ya bima. Katika kipindi kilichoishia Machi, 2015 kulikuwa na watoa huduma za fedha wasio rasmi (VICOBA, VSLA, ROSCA) takribani 23,000 wenye wanachama 700,000 na mtaji unaokadiriwa kuwa shilingi bilioni 86. Kwa watumiaji, ujio wa huduma za fedha kwa njia ya simu za kiganjani umepunguza matumizi ya huduma zisizo rasmi kwa nguvukazi kutoka asilimia 35.1 mwaka 2006 hadi asilimia 6.7 mwaka 2017.

1.2.2.2 Vikwazo Wakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka, 2000

Katika utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka, 2000 kumekuwepo na vikwazo kama ifuatavyo:-

(i) Upungufu katika Mfumo wa Sheria na Kanuni

Sekta ndogo ya fedha nchini kwa sehemu inasimamiwa na Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha ya mwaka, 2006 ambayo imeipa mamlaka Benki Kuu ya Tanzania

kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia benki na taasisi za fedha (taasisi ndogo za fedha zinazochukua amana, benki za biashara na benki za wananchi). Aidha, sekta ndogo ya fedha inaratibiwa na kusimamiwa na Sheria ya Vyama vya Ushirika ya mwaka, 2013 ambayo imeipa mamlaka Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania kusajili, kudhibiti na kusimamia Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo. Hata hivyo, hakuna taasisi inayohusika na kutoa leseni, kusajili, kudhibiti na kusimamia taasisi ndogo za fedha zisizochukua amana na taasisi zisizo rasmi.

Upungufu katika mfumo wa sheria na kanuni wakati wa utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000, imesababisha utendaji usioridhisha kama: kutokuwepo kwa uwazi kwenye masharti ya ukopeshaji; viwango vya juu vya riba; utoaji holela wa mikopo na wateja kuwa na mikopo mingi inayosababisha limbikizo la madeni; na utaratibu usioridhisha wa ukusanyaji wa madeni. Vilevile, ni vigumu kupata taarifa na takwimu zinazohusiana na uendeshaji wa taasisi ndogo za huduma za fedha zisizosimamiwa.

(ii) Usimamizi Hafifu wa Mifumo ya Taarifa

Taasisi nyingi za huduma ndogo za fedha zisizosimamiwa hazina uwezo wa kukusanya takwimu na taarifa mbalimbali zinazohusiana na uendeshaji wa shughuli zao pamoja na uwezo mdogo wa uandaaji wa mfumo wa usimamizi wa taarifa. Vilevile, hakuna ufanisi kwenye mfumo wa usimamizi wa taarifa kwenye taasisi ndogo za fedha ikiwa ni pamoja na upungufu kwenye mfumo wa sheria na kanuni ambao umesababisha changamoto kwa Serikali katika ufuatiliaji wa utendaji wa sekta ndogo ya huduma ndogo ya fedha nchini.

(iii) Ukosefu wa Chombo cha Kutunza Taarifa za Mikopo

Uwepo wa taasisi nyingi za watoa huduma ndogo za fedha mijini na utoaji wa huduma kwa wateja wale wale pamoja na kukosekana kwa chombo cha pamoja cha ubadilishanaji na uhakiki wa taarifa za wakopaji umesababisha wakopaji kuwa na mikopo mingi. Tatizo la mikopo mingi limechochewa zaidi na ukosefu wa mfumo sahihi wa utambuzi wa taarifa kamili za wakopaji.

Katika mfumo uliopo wa kurejea taarifa za mikopo, Benki Kuu ya Tanzania imepewa mamlaka ya kukusanya taarifa za wakopaji wa benki na taasisi za fedha ambazo zinaratibiwa na kusimamiwa na Benki Kuu. Mfumo huu haujumuishi wateja wa taasisi ndogo za fedha ambazo hazipo chini ya usimamizi wa Benki Kuu. Uanzishwaji wa chombo cha kubadilishana taarifa za wakopaji kwa taasisi nyingine za huduma ndogo za fedha utawezesha kuimarika kwa taasisi hizo kwa kupunguza kiwango cha mikopo chechefu na pia kuwasaidia wananchi kuwa na nidhamu ya mikopo ya uhakika na kwa gharama nafuu.

(iv) Mfumo wa Fedha usiwezesha Wananchi wa Kipato cha Chini Kupata Huduma Rasmi za Fedha

Huduma za fedha nchini zinazotolewa na Benki na Taasisi za huduma ndogo za fedha kwa kiasi kikubwa haziwafikii wananchi kutokana na kutojitosheleza kwa: miundombinu kama nishati, mawasiliano, ulinzi na usalama; matumizi ya hatimiliki za ardhi na mali nyingine, ambazo zinaweza kutumika kama dhamana ili kupata mkopo kutoka taasisi

za fedha; elimu na uelewa kuhusu taasisi za fedha na huduma husika; kiwango cha uelewa wa masuala ya fedha; sera na mfumo wa sheria na kanuni hususan katika huduma za taasisi ndogo za fedha.

(v) Kutozingatia sheria ya kudhibiti utakatishaji wa fedha haramu kutokana na ukosefu wa mamlaka ya usimamizi wa taasisi za huduma ndogo za fedha zisizochukua amana na taasisi za fedha zisizo rasmi

Sheria ya kudhibiti utakatishaji wa fedha haramu inawataka wasimamizi wa taasisi za fedha na watoa taarifa wengine kutekeleza na kuchukua hatua za kudhibiti utakatishaji wa fedha haramu katika utambuzi na uhakiki wa mteja, ufuatiliaji wa miamala na utunzaji wa kumbukumbu, na kusimamia utekelezaji wa sheria hiyo kwa taasisi wanazozisimamia.

Kutokuwepo kwa mamlaka ya usimamizi wa taasisi za huduma ndogo za fedha zisizochukua amana na taasisi za fedha zisizo rasmi, inakuwa vigumu kubaini taasisi hizo na kufuatilia shughuli zao kwa mujibu wa sheria ya kudhibiti utakatishaji wa fedha haramu kwa kuwa taasisi hizo hazina leseni, hazisajiliwi, hazidhibitiwi na hazisimamiwi.

1.2.2.3 Athari zilizojitokeza wakati wa Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000

(i) Kiwango Kikubwa cha Riba

Taasisi za huduma ndogo za fedha nchini zinatoza riba kubwa kwa kuzingatia gharama za mtaji, wafanyakazi, utawala na hasara inayotokana na mikopo. Inakadiriwa kuwa mteja hutozwa hadi theluthi mbili ya riba inayorejeshwa kama gharama za uendeshaji. Hakuna mfumo maalum unaotumiwa na taasisi ndogo za fedha na kampuni kupanga viwango vya riba. Viwango vya riba vinavyotumika vinatofautiana kulingana na aina ya huduma, kiasi cha mkopo, mzunguko na muda wa mkopo. Taasisi nyingi haziko wazi katika mifumo ya upangaji bei na hivyo viwango vya riba huwa vikubwa zaidi ya viwango halisi vya riba vilivyopo na kusababisha wateja kufanya maamuzi ya kukopa bila uelewa wa kutosha. Baadhi ya taasisi ndogo za fedha zinatoza viwango vya juu kuanzia asilimia 3 hadi asilimia 20 kwa kila mwezi hadi 30.

(ii) Ukosefu wa Utaratibu wa Kuwalinda Watumiaji

Kwa kipindi cha hivi karibuni yamejitokeza malalamiko kutoka kwa umma kuhusiana na mwenendo wa utendaji wa taasisi ndogo za fedha zinazotoa mikopo ambayo ni: uwepo wa masharti kandamizi kwenye mikataba ya mikopo; utoaji holela wa mikopo; upungufu wa uwazi kwenye masharti ya ukopaji na utaratibu usioridhisha wa ukusanyaji madeni. Mwenendo huu wa biashara unaathiri uzalishaji kwenye kaya na jamii na hivyo kupunguza juhudi za Serikali katika kupunguza umaskini na kukuza uchumi.

1.2.2.4 Changamoto Zilizojitokeza Katika Utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000

Maendeleo katika sekta ndogo ya fedha yameibua changamoto ambazo ni pamoja na:

(i) Uanzishwaji wa Huduma Mpya na Namna ya Utoaji wa Huduma

Sekta ndogo ya fedha imeleta maendeleo makubwa kwa watoa huduma na huduma zinazotolewa. Maendeleo hayo ni pamoja na kuanzishwa kwa taasisi zisizo za fedha kama vile watoa huduma kwa njia ya mitandao kwa kutumia ubunifu wa teknolojia ili kufikia kaya zenye kipato

cha chini. Hata hivyo, maendeleo haya hayakujumuishwa kwenye Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000.

(ii) Ukosefu wa Huduma za Fedha

Pamoja na ongezeko la idadi na aina za benki na taasisi za fedha, upatikanaji wa huduma rasmi za fedha nchini bado ni wa kiwango cha chini. Hii ni kwa mujibu wa takwimu za utafiti wa FinScope wa mwaka 2017 ambapo asilimia 28 ya nguvu kazi hawafikiwi na huduma rasmi za fedha. Ukilinganisha takwimu hizo kwa upande wa mijini na vijijini, asilimia 34.7 ni wananchi waishio vijijini na asilimia 14.8 ni wananchi waishio mijini.

(iii) Mitaji Midogo kwenye Taasisi za Huduma Ndogo za Fedha

Taasisi nyingi za huduma ndogo za fedha zina mitaji midogo ambayo inatokana na kutokuwa na utamaduni wa kujiwekea akiba na kutokuwepo kwa vyanzo vya fedha vyenye masharti nafuu na kuaminika. Kwa mfano, SACCOS zinakabiliwa na uwezo mdogo wa kukusanya akiba kutoka kwa wanachama wake ambapo imesababisha kutokuwa na

ukwasi wa kutosha kukidhi mahitaji ya wenye akiba, kufidia hasara za uendeshaji na kutoa mikopo kwa wanachama. Tatizo hili pia limejitokeza kwenye taasisi nyingine za huduma ndogo za fedha.

(iv) Uwezo Mdogo wa Watoa Huduma Ndogo za Fedha

Taasisi za huduma ndogo za fedha zinakabiliwa na changamoto nyingi zinazofanana kama vile: kuwa na ukomo wa kiutendaji hususan kwenye kuwafikia wananchi na idadi ya wateja wa kuwahudumia; kiwango cha akiba kinachohamasishwa; usimamizi duni wa taarifa za mikopo; uwezo mdogo wa kitaaluma; mfumo hafifu wa utawala bora; mfumo wa usimamizi wa taarifa usiojitosheleza; uwezo mdogo wa kuandaa hesabu za fedha na utunzaji hafifu wa kumbukumbu; uendeshaji usio na ufanisi; na nidhamu ya fedha.

(v) Usimamizi wa Fedha na Programu za Serikali

Mipango ya Uwezeshaji wananchi inayotekelezwa kwa fedha za Serikali inakosa uratibu na inatekelezwa na

vitengo mbalimbali Serikalini ambapo vingi hukabiliwa na ufinyu wa fedha na kutokuwepo kwa ujuzi stahiki wa usimamizi wa fedha. Mipango hii haijaweza kutengeneza mfumo wa kumuunganisha mwananchi anayekosa huduma za kibenki na taasisi husika. Vilevile, kuna ukosefu wa uhusiano kati ya ongezeko la utoaji mikopo na kuimarisha au kujenga uwezo wa kitaasisi katika ukopeshaji na uendeshaji wenye misingi endelevu.

(vi) Ukosefu wa Shirikisho la Taasisi Ndogo za Fedha Kitaifa

Sekta ndogo ya fedha ina shirikisho na mitandao mbalimbali kama vile: Chama cha Taasisi za Kutoa Huduma Ndogo za Fedha Tanzania (TAMFI), Shirikisho la Vyama vya Ushirika Tanzania, Shirikisho la Vyama vya Ushirika vya Kuweka na Kukopa Tanzania (SCCULT), Dunduliza na Umoja wa SACCOS za wakulima (USAWA). Mitandao mingine ni Shirikisho la Benki za Wananchi Tanzania, Chama cha Benki Tanzania (TBA), Shirikisho la VICOBA Tanzania, Shirikisho la taasisi zisizo rasmi za huduma za fedha Tanzania na Shirikisho la watoa huduma kwa njia

ya mtandao. Taasisi hizi huanzishwa kwa hiari na wanachama ambao hawana dira na malengo yanayofanana. Taasisi hizi hutoa huduma pasipo kuwa na chombo cha kuziratibu. Kumekuwepo na changamoto zinazohusiana na mawasiliano, upungufu kwenye mifumo ya udhibiti wa mtandao wa wanachama, kushindwa kuzingatia vigezo, sera na taratibu pamoja na kuvuliwa kwa uanachama pale ambapo wajumbe wa bodi na wafanyakazi kufanya kazi kwa maslahi yao / Utashi wao badala ya wanachama.

SURA YA PILI

UMUHIMU WA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA

2.0 UMUHIMU WA KUFANYA MAPITIO YA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA YA MWAKA 2000

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2000 ilijielekeza kuweka msingi imara na yenye ufanisi kwenye mfumo wa taasisi za huduma ndogo za fedha utakao hudumia wananchi wenye kipato cha chini. Sera ilikusudia kufikia malengo kwa: Kuanzisha mfumo ambao utawezesha ustawi wa huduma ndogo za fedha; Kuweka kanuni ambazo zitaelekeza mifumo ya utoaji huduma; kutoa mwongozo wa kuratibu ushiriki wa kila mhusika katika mfumo; Kuainisha majukumu ya taasisi na mbinu zitakazotumika ili kusaidia ukuaji wa sekta. Vilevile, utekelezaji wa Sera ulitumia mbinu zifuatazo: udhibiti na usimamizi; uwekaji na utumiaji wa viwango vya ubora; na kujenga uwezo.

Katika utekelezaji wa Sera ya Taifa ya huduma ndogo za fedha ya mwaka 2000 kulijitokeza ongezeko la idadi ya watoa huduma ndogo za fedha ikiwa ni pamoja na benki zinazotoa huduma hizi, taasisi ndogo za fedha, ushiriki wa taasisi zisizo za fedha zinazotumia ubunifu na teknolojia na watoa huduma ndogo za fedha wasio rasmi. Aidha, kumekuwa na mafanikio mengine kama vile kuboreshwa kwa taratibu za utoaji wa huduma. Hata hivyo, utekelezaji wa Sera uliathiriwa na changamoto ikiwa ni pamoja na ukosefu wa mfumo wa sheria na kanuni wa kusimamia taasisi zisizochukua amana na taasisi zisizo rasmi, uelewa mdogo wa masuala ya fedha; upungufu wa takwimu katika sekta ya huduma ndogo za fedha; kukosekana kwa mfumo wa kumlinda mtumiaji wa huduma ndogo za fedha; ukosefu wa chombo na utaratibu wa kusuluhisha migogoro; uchache wa aina ya huduma ndogo za fedha na ukosefu wa chombo cha kubadilishana taarifa za mikopo.

Kwa upande mwingine, huduma ndogo za fedha hazijafungamanishwa kikamilifu katika mfumo wa masuala ya fedha pamoja na kuzingatia mabadiliko yatakayolinda sifa ya taasisi hizi. Baadhi ya mahitaji ya kanuni za mfumo wa udhibiti uliopo zinazuia taasisi ndogo za fedha zinazoendeshwa kama asasi

zisizo za serikali na kampuni kushindwa kuingia kwenye mfumo wa benki. Aidha, mgawanyiko katika mfumo wa taasisi ndogo za fedha umekwamisha utoaji wa taarifa na ushindani katika sekta hii, ambao umepunguza ufanisi na kuchangia uwepo wa viwango vikubwa vya riba.

Maendeleo mapya na changamoto katika sekta ndogo ya fedha yamesababisha kufanyika kwa mapitio ya Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000. Aidha, mapitio haya yamechangiwa na ongezeko la hoja mbalimbali kutoka kwa wananchi juu ya uendeshaji wa biashara kwenye taasisi hizi na athari zake katika kupunguza umaskini. Kwa kiasi fulani, hali hii inahusiana na: uwazi mdogo wa vigezo na masharti ya utoaji mikopo; viwango vya juu vya riba; utoaji holela wa mikopo na wateja kuwa na mikopo mingi inayosababisha limbikizo la madeni; na utaratibu usioridhisha wa ukusanyaji wa madeni.

Mapitio ya Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2000 yalilenga kutatua vikwazo, changamoto na masuala yaliyojitokeza katika sekta ndogo ya fedha kwa lengo la kujenga mazingira mazuri ambayo yangechangia maendeleo na uwepo wa ubunifu na huduma stahiki zenye kukidhi mahitaji halisi ya wananchi wa kipato cha chini. Vile vile, Sera mpya inaendana na viwango vya kimataifa

baada ya Serikali kuridhia Itifaki za Kikanda na Kimataifa ikiwa ni pamoja na Itifaki ya Umoja wa Kifedha wa Jumuiya ya Afrika Mashariki (*EAMU Protocol, 2014*) na Itifaki ya Fedha na Uwekezaji ya Jumuiya ya Maendeleo ya nchi za Kusini mwa Afrika (*SADC Investment and Finance Protocol, 2014*). Pamoja na mambo mengine, Itifaki hizi zinazitaka nchi wanachama kuoanisha sera zao, sheria na mifumo ya masuala ya fedha ikiwemo sekta ndogo ya fedha.

2.1 Dira, Dhima na Malengo

2.1.1 Dira

Kuwa na sekta ya fedha iliyo imara, mahiri na jumuishi.

2.1.2 Dhima

Kuweka mazingira ya sheria na kanuni yanayoweza ukuaji imara wa taasisi za huduma ndogo za fedha zitakazotoa huduma jumuishi za fedha zenye gharama nafuu, ubunifu, endelevu na zinazopatikana kwa urahisi kwa wananchi wenye kipato cha chini, kaya na kampuni za biashara.

2.1.3 Malengo

2.1.3.1 Lengo Kuu

Lengo kuu la Sera ni kuimarisha huduma jumuishi za kifedha kwa kujenga mazingira wezeshi yatakayoleta ufanisi wa utoaji huduma kwenye sekta ndogo ya fedha nchini kwa wananchi wenye kipato cha chini, kaya na

shughuli za biashara na hivyo kuchangia ukuaji wa uchumi, kuongeza ajira na kupunguza umaskini.

2.1.3.2 Malengo Mahsusi

Malengo mahsusi ya Sera hii ni:

- (i) Kuhamasisha maendeleo ya sekta ya fedha iliyo imara na jumuishi;
- (ii) Kuwa na uendelevu kwa watoa huduma ndogo za fedha;
- (iii) Kuweka mfumo wa sheria na kanuni ili kuongeza ufanisi kwenye utoaji wa huduma ndogo za fedha;
- (iv) Kukuza utafiti, ubunifu na uendelezaji wa huduma kwenye sekta ndogo ya fedha;
- (v) Kuimarisha ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa kwenye sekta ndogo ya fedha;
- (vi) Kuhimiza uzingatiaji wa kanuni za utawala bora kwenye sekta ndogo ya fedha; na
- (vii) Kujumuisha masuala ya makundi yenye mahitaji maalum, jinsia na vijana katika upatikanaji na utumiaji wa huduma ndogo za fedha zenye usawa na gharama nafuu.

SURA YA TATU

HOJA, MALENGO NA MATAMKO YA SERA YA TAIFA YA HUDUMA NDOGO ZA FEDHA

Sura hii inaelezea masuala ya kisera, malengo na matamko ya Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2017.

3.1 Hoja za Msingi za Sera

3.1.1 Huduma Jumuishi za Fedha

Huduma jumuishi za fedha zina mchango mkubwa katika ukuaji wa uchumi na kupunguza umaskini pamoja na kuongeza ufanisi wa sera za fedha na utulivu kwenye sekta ya fedha. Uwepo wa huduma za fedha unachangia kukuza ujasiriamali, kupunguza umaskini na kuwapa matumaini ya kupata maendeleo ya kiuchumi. Mwananchi mwenye kipato cha chini, kama mtu mwingine yeyote, anahitaji huduma mbalimbali za fedha kwa ajili ya kuongeza kipato, kuanzisha vitega uchumi na kujihami na majanga. Jitihada mbalimbali zimefanyika kwa lengo la kupanua huduma za fedha nchini kwa wananchi wanaopata huduma hizi kwa kiwango kidogo na wasiopata kabisa. Hii imesababisha kuongezeka kwa idadi na aina ya taasisi za fedha.

Hata hivyo, utendaji wa mfumo wa fedha nchini kama unavyopimwa kwa kuzingatia idadi ya watu na wigo wa upatikanaji wa huduma sio wa kuridhisha ikilinganishwa na viwango vya Afrika. Kiwango cha upatikanaji wa huduma za fedha kwa nguvu kazi ya Taifa kimeongezeka kutoka asilimia 15.9 mwaka 2009 hadi asilimia 65 mwaka 2017. Hii ilitokana na ongezeko la huduma zisizo za benki, hususan uanzishwaji wa huduma za fedha kwa njia ya simu za viganjani. Ulinganisho wa huduma za fedha kati ya mijini na vijijini kwa mwaka 2017, ni asilimia 8.6 tuu ya nguvu kazi ya wananchi waishio vijijini wanapata huduma za benki ikilinganishwa na asilimia 32.1 ya nguvu kazi kwa wanaoishi mijini. Uwiano wa wananchi waishio vijijini wanaotegemea taasisi zisizo rasmi ulikuwa ni mara tatu ya uwiano wa mijini. Vivyo hivyo, upatikanaji wa huduma za fedha kwa wajasiriamali wadogo na wa kati nchini ni wa kiwango cha chini. Kwa mfano, ni asilimia 20 tu ya wajasiriamali milioni 3.1 nchini walipata huduma za fedha zilizo rasmi kwa mwaka 2010, wakati takriban asilimia 70 hawakutumia huduma yoyote ya fedha. Pamoja na ongezeko kubwa la idadi na aina ya taasisi ya fedha, upatikanaji wa huduma za fedha zilizo rasmi nchini bado ni wa kiwango cha chini. Hii ilionekana kwenye takwimu za mwaka 2017 ambapo asilimia 28 ya nguvukazi ilikuwa haipati kabisa huduma hizi; asilimia 34.9 ikiwa ni kwa wananchi wa maeneo ya vijijini na asilimia 14.8 ni kwa wananchi wa maeneo ya mijini.

Kiwango kikubwa cha kutokupatikana kwa huduma hizi nchini kwa sehemu kinachangiwa na benki na taasisi za huduma ndogo za fedha kutofika maeneo mengi kutokana na miundombinu isiyotosheleza, kipato kidogo na kisicho cha uhakika kinachotokana na utegemezi kwenye shughuli za kilimo zenye tija ndogo na za msimu na ukosefu wa ajira; Ukosefu wa hatimiliki za ardhi na mali nyingine ambazo zingeweza kutumika kama dhamana ya mikopo kwenye taasisi za fedha; uelewa mdogo kuhusu taasisi za fedha na huduma zinazotolewa; elimu ndogo ya masuala ya fedha; kutokuwepo kwa huduma zinazokidhi mahitaji ya watumiaji; kutokuwa na ubunifu na uwezo mdogo wa kiutendaji kwa watoa huduma; na viwango vikubwa vya riba.

Lengo la Sera

Kuhamasisha maendeleo ya sekta ya fedha iliyo imara na jumuishi.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau wengine:

- (i) Itahamasisha matumizi ya teknolojia na ubunifu kwenye huduma za fedha zinazokidhi mahitaji ya wananchi wenye kipato cha chini;
- (ii) Itaongeza elimu na uelewa wa huduma za taasisi ndogo za fedha kwa wananchi; na
- (iii) Itahakikisha upatikanaji wa huduma sahihi kutoka kwenye taasisi ndogo za fedha kwa gharama nafuu, haki na uwazi.

3.1.2 Uendelevu wa Watoa Huduma Ndogo za Fedha

Uendelevu wa taasisi za huduma ndogo za fedha ni muhimu katika utoaji wa huduma maeneo ya mijini na vijijini. Uwezo wa watoa huduma ndogo za fedha ni msingi wa ukuaji endelevu na kuenea kwa taasisi ndogo za fedha. Kwa sasa, watoa huduma ndogo za fedha walio wengi nchini hutegemea mitaji na uwezo wa kujitendesha kutoka benki za biashara, mifuko ya hifadhi za jamii, washirika wa maendeleo, programu za Serikali za uwezeshaji wananchi na wawekezaji wengine kutoka nje ya nchi.

Hata hivyo, taasisi nyingi za huduma ndogo za fedha zina changamoto zinazofanana ikiwa ni pamoja na ukosefu wa ukwasi wa kutosha na ongezeko la mitaji, utegemezi mkubwa wa fedha kutoka vyanzo vya nje, uratibu usioridhisha wa programu za Serikali za uwezeshaji wananchi kiuchumi, uhaba wa wafanyakazi wenye ujuzi utunzaji wa kumbukumbu usioridhisha, uwezo mdogo wa kitaasisi, mitaji midogo, utamaduni mdogo wa uwekaji akiba, usimamizi mdogo wa urejeshaji madeni na kutokuwa na uwezo wa kuhudumia mkopaji mmoja mmoja.

Lengo la Sera

Kuwa na uendelevu kwa watoa huduma ndogo za fedha.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau wengine:

- (i) Itakuza maendeleo ya masoko ya fedha kwenye sekta ndogo ya fedha;
- (ii) Itahakikisha inajenga uwezo endelevu kwenye sekta ndogo ya fedha; na
- (iii) Itahamasisha ujumuishwaji wa watoa huduma ndogo za fedha wasio rasmi kwenye mfumo wa fedha.

3.1.3 Usimamizi wa Utoaji wa Huduma Ndogo za Fedha

Kanuni na usimamizi wa taasisi za huduma ndogo za fedha zinapaswa kuwa sehemu muhimu ya mkakati wa kuendeleza sekta ndogo ya fedha kwa misingi ya soko. Huduma ndogo za fedha zinajumuisha mikopo, akiba, bima ndogo na uhaulishaji wa fedha. Maendeleo hayo yalichochea ubunifu katika kufanikisha huduma endelevu za fedha zinazohitaji mfumo wa sheria kwa ajili ya udhibiti na usimamizi. Udhibiti na usimamizi wa taasisi za huduma ndogo za fedha utasaidia kumlinda mtumiaji wa huduma hizo.

Hivi sasa, kuna kasi ya ukuaji na ongezeko la wadau mbalimbali katika sekta ndogo ya huduma za fedha, ikiwa ni pamoja na kampuni na asasi zisizo za serikali za huduma ndogo za fedha za ndani na za kigeni zinazohamasisha sekta ndogo ya fedha zisizo na udhibiti na usimamizi. Utendaji wao umesababisha malalamiko kutoka kwa wananchi kuhusiana na kumlinda mtumiaji wa huduma ikiwa ni pamoja na: kuwa na masharti kandamizi kwenye mikataba ya mikopo, utoaji holela wa mikopo, usimamizi mbaya wa akiba, upungufu wa uwazi kwenye masharti ya ukopaji, kutokuwa na usiri, kutokuwa na utaratibu wa utatuzi wa malalamiko, utaratibu usioridhisha wa ukusanyaji madeni na viwango vikubwa vya riba.

Malengo ya Sera

Kuweka mfumo wa sheria na kanuni ili kuongeza ufanisi kwenye utoaji wa huduma ndogo za fedha.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau wengine:

- (i) Itaboresha sheria, kanuni na usimamizi wa sekta ndogo ya fedha;
- (ii) Itahimiza kuwalinda watumiaji wa sekta ndogo ya huduma za fedha; na
- (iii) Itaboresha miundombinu ya ubadilishanaji taarifa kati ya wasimamizi wa sekta ndogo ya fedha.

3.1.4 Utafiti, Ubunifu na Uendelezaji wa Huduma za Sekta Ndogo ya Fedha

Serikali inatambua kuwa utafiti, ubunifu na uendelezaji wa huduma za Sekta Ndogo ya Fedha ni muhimu katika ukuaji, ueneaji na uendelevu wa sekta hiyo. Shughuli zinazoendelea za utafiti, ubunifu na uendelezaji wa huduma ndogo za fedha ni sehemu muhimu ya mfumo wa soko kwa maendeleo ya sekta ndogo ya fedha. Taarifa mpya kuhusu huduma ndogo za fedha zinahitajika wakati wote kwenye sekta ili kuelekeza, kuhamasisha na kutoa uelewa kwa lengo la kusaidia wadau, kuongeza wigo wa huduma pamoja na kuweka misingi ya ufuatiliaji na tathmini.

Katika sekta ndogo ya fedha kuna taasisi chache ambazo zimefanya utafiti, ubunifu na kuendeleza huduma ndogo za fedha. Taasisi hizo ni kama vile Vyuho vya elimu, na taasis za huduma ndogo za fedha hata hivyo, matokeo yaliyopatikana hayasambazwi na hayatumiwi na sekta hiyo. Hali hii imechangiwa na uwepo wa takwimu zisizo za uhakika, kutofautiana kwa taarifa, uhaba wa rasilimali na uwezo mdogo wa utendaji. Hivyo, kuna umuhimu wa kutatua hali hiyo ili kuwa na sekta mahiri inayojielekeza kwenye mahitaji halisi ya wananchi wa kipato cha chini.

Malengo ya Sera

Kuongeza utafiti, ubunifu na uendelezaji wa huduma katika sekta ndogo ya fedha.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau:

- (i) Itaongeze uwezo katika kufanya tafiti katika sekta ndogo ya fedha;
- (ii) Itahamasisha ubunifu na uendelezaji wa huduma; na
- (iii) Itahamasisha ubadilishanaji wa taarifa za utafiti katika sekta ndogo ya fedha.

3.1.5 Ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa

Ushirikiano na jumuiya za kikanda na kimataifa ni muhimu katika maendeleo ya sekta ndogo ya fedha. Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni mwanachama wa jumuiya za kikanda na kimataifa ikiwa ni pamoja na Jumuiya ya Ushirikiano wa Afrika Mashariki, Umoja wa Afrika, Jumuiya ya Ushirikiano wa Maendeleo wa Nchi za Kusini mwa Afrika na mtandao wa kimataifa wa huduma ndogo za fedha. Kuna itifaki mbalimbali katika masuala yanayohusu huduma ndogo za fedha ambazo zimesainiwa na kuridhiwa na Serikali. Pamoja na mambo mengine, itifaki hizo zinazitaka nchi wanachama kuoanisha sera, sheria na mifumo ya fedha ikijumuisha sekta ndogo ya fedha.

Hivyo, ni muhimu kuimarisha ushirikiano na jumuiya za kikanda na kimataifa ili kufaidika na huduma mbalimbali, rasilimali na uzoefu.

Malengo ya Sera

Kuimarisha ushirikiano wa Kikanda na Kimataifa kwenye sekta ndogo ya fedha.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau:

- (i) Itatekeleza mikataba, itifaki na makubaliano ya kikanda na kimataifa kuhusiana na masuala ya huduma ndogo za fedha; na
- (ii) Itaimarisha uratibu na ushirikiano wa pamoja miongoni mwa wasimamizi ili kukuza utoaji sahihi wa huduma za fedha katika kanda.

3.2 Hoja Mtambuka ya Sera

3.2.1 Utawala Bora katika Sekta Ndogo ya Fedha

Mafanikio ya utoaji wa huduma za fedha kwa kiasi kikubwa yanategemea utawala bora kwenye taasisi za huduma ndogo za fedha katika kutoa huduma stahili ili kuwa na sekta mahiri. Uwepo wa uangalizi na usimamizi wa nje ni muhimu kwa ustawi wa sekta. Hata hivyo, uangalizi wa nje hauwezi kuchukua nafasi ya uwajibikaji unaotokana na utawala na usimamizi sahihi unaofanywa na wamiliki na wakurugenzi wa taasisi za fedha.

Viwango, mahitaji ya utoaji taarifa na kanuni za maadili kwenye shirikisho la watoa huduma ndogo za fedha ni njia ya kawaida ya kuongeza uwazi. Matakwa ya viwango vya uhasibu na ukaguzi kutoka nje yanasaidia kuhimiza taasisi ndogo za fedha kutoa taarifa sahihi za hesabu, taarifa za fedha zenye uwazi na zinazojitosheleza, na mifumo ya uendeshaji na usimamizi iliyoboreshwa. Utoaji wa taarifa (na utoaji wa taarifa kwa hiari unaozingatia viwango vya ubora) unaongeza uwazi na pia ni motisha ya kuboresha utendaji, hususan pale ambapo vigezo vinatumika. Miaka kadhaa iliyopita, imeonesha kwamba taasisi za huduma ndogo za fedha zimekuwa na utawala usioridhisha, usimamizi dhaifu wa mikopo na urejeshaji madeni, utaratibu usioridhisha wa kupanga gharama za huduma na uwezo mdogo wa usimamizi. Kukosekana kwa utawala sahihi kwa taasisi kunaongeza athari za usimamizi na kunaondoa imani kwa wananchi juu ya taasisi za huduma ndogo za fedha.

Lengo la Sera

Kuhimiza uzingatiaji wa kanuni za utawala bora kwenye sekta ndogo ya fedha.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau:

- (i) Itahamasisha uzingatiaji wa kanuni za utawala bora katika taasisi zinazotoa huduma ndogo za fedha; na
- (ii) Itahakikisha taasisi zinazotoa huduma ndogo za fedha zinatoa taarifa za vyanzo vya fedha kulingana na taratibu za kuzuia utakatishaji wa fedha haramu.

3.2.2 Makundi yenye Mahitaji Maalum, Jinsia na Vijana

Sekta ndogo ya fedha ina uwezo wa kusaidia makundi yenye mahitaji maalum, wanawake na vijana kuwawezesha kiuchumi. Kuimarisha makundi hayo kwa fedha kutayawezesha kuchangia kiuchumi kwenye familia na jamii zao ambako kutaleta matokeo chanya kiuchumi, na hivyo kuongeza ujasiri na uhakika wa maisha yao. Pamoja na mchango unaotolewa na makundi haya nchini, wengi wao hawajafikiwa na huduma ndogo za fedha. Kutokana na utafiti wa *FinScope* wa mwaka 2017, asilimia 30.3 ya wanawake wenye uwezo wa kufanya kazi walikuwa hawajafikiwa na huduma za fedha ikilinganishwa na asilimia 25.5 wanaume wenye uwezo wa kufanya kazi. Aidha, idadi ya SACCOS imeongezeka kwa kiasi kikubwa, ambapo asilimia 60 ya

wanachama ni wanaume. Vile vile, wanawake wanakabiliwa na changamoto ya mila na desturi ambazo haziwaruhusu kumiliki baadhi ya mali ambazo zinaweza kutumika kama dhamana. Ingawa hakuna taarifa za kutosha juu ya vijana kupata huduma za fedha lakini inaonesha kuwa wengi wao pia hawajafikiwa na huduma za fedha.

Malengo ya Sera

Kujumuisha masuala ya makundi yenye mahitaji maalum, jinsia na vijana katika upatikanaji na utumiaji wa huduma ndogo za fedha zenye usawa na kwa gharama nafuu.

Matamko ya Sera

Serikali kwa kushirikiana na wadau:

- (i) Itahamasisha fursa sawa za upatikanaji wa huduma ndogo za fedha; na
- (ii) Itapanua wigo wa huduma mbalimbali ambazo zinakidhi mahitaji ya makundi yenye mahitaji maalum, jinsia na vijana.

SURA YA NNE

MFUMO WA SHERIA NA KANUNI

4.0 Mfumo wa Sheria na Kanuni

Sekta ndogo ya fedha yenye ufanisi na umahiri inahitaji mapitio ya mara kwa mara ya mfumo wa sheria na kanuni. Maboresho ya mfumo wa sheria na kanuni yanatarajiwa kujumuisha maendeleo mapya katika sekta ndogo ya fedha kwa lengo la kuhakikisha kwamba sekta hiyo inakuwa mahiri na endelevu kulingana na Dira ya Maendeleo ya Taifa 2025. Sera hii inalenga kuweka mfumo sahihi wa sheria na kanuni kwa ajili ya ukuaji wa kasi na maendeleo endelevu ya sekta ndogo ya fedha.

Mfumo wa sheria uliopo una upungufu wa sheria na kanuni katika kusimamia maendeleo ya sekta ndogo ya fedha. Hivi sasa, mfumo wa sheria na kanuni wa sekta hii ni kama ifuatavyo: Sheria ya Benki na Taasisi za Fedha ya mwaka 2006 inatoa mamlaka kwa Benki Kuu ya Tanzania kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia benki na taasisi za fedha (taasisi za huduma ndogo za fedha zinazochukua amana; benki za biashara ambazo zinatoa huduma ndogo za fedha na benki za ushirika); Sheria ya Vyama vya Ushirika ya mwaka 2013 inatoa mamlaka kwa Tume

ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania (TCDC) kusajili, kudhibiti na kusimamia vyama vya ushirika wa fedha (SACCOS). Aidha, sheria nyingine zinazoongoza sekta hii ni pamoja na: Sheria ya Soko la Hisa na Mitaji (Sura ya 79); Sheria ya Kampuni, (Sura ya 212); Sheria ya Vyama vya Kijamii (Sura ya 337); Sheria ya Asasi zisizo za Serikali (Na 24 ya mwaka 2002); Sheria ya Usajili wa Wadhamini (Sura ya 375.) na (Sura ya 318.); Sheria ya Leseni za Biashara (Na. 25 ya mwaka 1972); Kanuni za Bima Ndogo, 2013 chini ya Sheria ya Bima, Sura ya 394 na Sheria za Serikali za Mitaa.

Hata hivyo, taasisi za huduma ndogo za fedha zisizochukua amana; taasisi za fedha zisizo rasmi kama vile ushirika wa kuweka akiba na kukopa kwa zamu (ROSCAs); Ushirika wa kujiwekea akiba na Mikopo (ASCAs); Ushirika wa kuweka na mikopo vijijini (VSLAs); benki za kijamii za vijiji (VICOBA); vyama vya Akiba na Mikopo (SACAS) na wakopeshaji binafsi hazina utaratibu wa sheria wa kupewa leseni, kusajiliwa, kudhibitiwa na kusimamiwa.

Upungufu uliopo kwenye mfumo wa sheria una athari katika sekta ndogo ya fedha na hivyo kuleta hitaji la kutunga sheria mpya ya sekta ndogo ya fedha na kurekebisha mfumo wa sheria uliopo, ili kurahisisha na kuongeza ufanisi katika utekelezaji wa Sera hii na kuwezesha wadau kutoa huduma zinazohitajika kwa ufanisi na endelevu.

Aidha, kwa madhumuni ya kudhibiti, kusimamia na kuhakikisha mabadiliko katika sekta ndogo ya fedha, sheria na kanuni zitaainisha madaraja ya usimamizi. Vilevile, Sheria itaainisha utaratibu sahihi wa taasisi hizi kupanda daraja moja hadi jingine ili kulinda maslahi ya wakopaji na utulivu katika sekta ya fedha.

SURA YA TANO

MFUMO WA KITAASISI, UFUATILIAJI NA TATHMINI

5.0 Mfumo wa Kitaasisi

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017 itatekelezwa kwa ushirikiano kati ya taasisi husika za Serikali na wadau wengine. Taasisi zitakazohusika kwenye utekelezaji wa Sera hii zinatakiwa kuwasilisha taarifa za utekelezaji kwa vipindi tofauti kwenye wizara inayohusika na masuala ya fedha. Sera hii itakuwa ikifanyiwa mapitio kadiri ya changamoto na maendeleo mapya yatakavyojitokeza kwenye sekta ndogo ya fedha ili kutathmini na kufanya maboresho kwenye mkakati wa utekelezaji. Mpango wa utekelezaji utaonesha mahitaji ya fedha na rasilimali watu kwa hatua za utekelezaji kimkakati.

5.1 Wajibu na Majukumu ya wadau wa Huduma Ndogo za Fedha

Sera hii imezingatia changamoto, fursa na maendeleo mapya yaliyojitokeza, ikiwa ni pamoja na wajibu na majukumu ya watendaji na taratibu za uratibu na mahusiano yao. Watekelezaji wa Sera hii wanajumuisha

Wizara mbalimbali za Serikali, Mamlaka za umma, Sekta binafsi, na Washirika wa Maendeleo.

Serikali itahamasisha ukuaji wa Sekta ndogo ya fedha kwa kiwango kikubwa kwa kushirikisha wadau wengine muhimu katika kuwezesha utekelezaji madhubuti wa Sera hii. Aidha, wajibu na majukumu ya Serikali kupitia Wizara, Idara, Wakala na Mamlaka za Serikali na taasisi mbalimbali yameainishwa kama ifuatavyo:

Wizara inayohusika na masuala ya fedha

Wizara inayohusika na masuala ya fedha itakuwa na jukumu la jumla la kuratibu utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017. Wizara hii itahusika na:

- (i) Kuratibu utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha;
- (ii) Kukuza shughuli ndogo za huduma ndogo za fedha nchini;
- (iii) Kuimarisha mfumo wa sheria na kanuni kwenye sekta ndogo ya fedha;
- (iv) Kusimamia na kutathmini maendeleo ya sekta ya fedha ikijumuisha sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha;
- (v) Kuzuia utakasishaji wa fedha haramu;
- (vi) Kuundwa Kamati ya Kitaifa ya Usimamizi wa huduma ndogo za fedha;
- (vii) Kuratibu shughuli za Washirika wa Maendeleo kulingana na maelekezo ya Sera;

- (viii) Kuwezesha uundwaji wa chombo cha juu cha asasi/ mitandao ya watoa huduma ndogo za fedha; na
- (ix) Kuandaa taarifa za sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha.

Kitengo cha Huduma Ndogo za Fedha chini ya Wizara inayohusika na Masuala ya Fedha

Kitengo cha Huduma Ndogo za Fedha chini ya wizara inayohusika na masuala ya fedha kitakuwa na jukumu la kudhibiti na kusimamia taasisi za huduma ndogo za fedha. Kitengo hiki kitahusika hasa na:

- (i) Kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia taasisi za huduma ndogo za fedha zisizochukua amana;
- (ii) Kuendeleza na kusimamia kanzidata ya huduma ndogo za fedha nchini;
- (iii) Kufuatilia na kutathmini maendeleo ya sekta ndogo ya fedha;
- (iv) Kuandaa kongamano la mwaka kwa watoa huduma ndogo za fedha; na
- (v) Kuandaa taarifa za sekta ndogo ya fedha.

Kamati ya Taifa ya Usimamizi wa Sekta Ndogo ya Fedha

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017 inatoa nafasi ya kuanzisha Kamati ya usimamizi ya Taifa ya Sekta Ndogo Huduma Ndogo za Fedha itakayojumuisha wajumbe kutoka Ofisi ya Rais - TAMISEMI; Wizara inayohusika na masuala ya utumishi wa umma, Wizara inayohusika na masuala ya fedha; Benki Kuu ya Tanzania; Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali; Tume ya

Maendeleo ya Ushirika Tanzania; Mamlaka ya Udhhibiti wa Bima Tanzania; Mamlaka ya Udhhibiti wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii; Mamlaka ya Udhhibiti wa Masoko ya Mitaji na Dhamana; na chombo cha juu cha asasi/mitandao ya watoa huduma ndogo za fedha. Kamati itakuwa na majukumu yafuatayo:

- (i) Kutumika kama chombo cha ufuatiliaji wa utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017;
- (ii) Kuhakikisha kunakuwepo na makubaliano kati ya Wizara mbalimbali na watendaji wengine kwenye hatua muhimu za kuboresha sekta ndogo ya fedha nchini na kufuatilia mafanikio ya hatua hizo;
- (iii) Kuishauri Serikali kwenye hatua sahihi za kutatua changamoto za sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha; na
- (iv) Kuhamasisha uratibu wa pamoja wa sekta mbalimbali katika shughuli ndogo za fedha nchini.

Baraza la Wasimamizi wa Huduma Ndogo za Fedha

Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017 inaelekeza uanzishawaji wa Baraza la Wasimamizi wa Huduma Ndogo za Fedha ambalo litakuwa na wajumbe wafuatao; Wizara ya Fedha na Mipango (Tanzania Bara na Zanzibar), Benki Kuu ya Tanzania, Mamlaka ya Usimamizi wa Huduma ndogo za Fedha, Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania, Baraza la Taifa la Uwezeshaji Wananchi Kiuchumi, chombo cha juu cha asasi/mitandao ya watoa huduma ndogo za fedha. Majukumu ya baraza hilo

yatakuwa kama ifuatavyo:

- (i) Kujenga muafaka kwa masuala ya maslahi ya pamoja katika sekta ndogo ya fedha;
- (ii) Kuandaa mazingira wezeshi katika kusaidia taasisi za huduma ndogo za fedha kubadilika kutoka daraja moja kwenda lingine;
- (iii) Kuoanisha mifumo ya sheria na kanuni; na
- (iv) Kufuatilia masuala yanayojitokeza kwenye sekta ndogo ya fedha, zikiwemo huduma mpya ili kuwezesha kufanyika kwa mapitio ya mifumo ya usimamizi iliyopo.

Wizara inayohusika na Maendeleo ya Sekta Binafsi, Uwekezaji na Uwezeshaji wa Kiuchumi

Wizara inayohusika na maendeleo ya sekta binafsi, uwekezaji na uwezeshaji wa kiuchumi itatekeleza yafuatayo:

- (i) Kuweka mazingira ya sheria yanayotambulika na mfumo imara wa taasisi ambao utatumika kama motisha katika kupunguza gharama na kufanya biashara;
- (ii) Kuratibu uwekezaji (ukiwemo uwekezaji wa moja kwa moja kutoka nje ya nchi);
- (iii) Kuimarisha ushirika wa sekta binafsi;
- (iv) Kuendelea kusimamia, kufuatilia na kuratibu mifuko na programu za Serikali zinazojihusisha na shughuli za huduma ndogo za fedha;
- (v) Kufuatilia na kutathmini mifuko na programu za Serikali;
- (vi) Kuendeleza na kusimamia kanzidata ya mifuko na

- programu za Serikali; na
- (vii) Kuandaa taarifa za mifuko na programu ya Serikali.

Wizara inayohusika na Masuala ya Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa

Wizara inayohusika na masuala ya tawala za mikoa na mamlaka za serikali za mitaa itatekeleza yafuatayo:

- (i) Kutoa miongozo na kufuatilia masuala ya huduma ndogo za fedha yaliyojumuishwa kwenye mipango na sheria ndogo za Tawala za Mikoa na Mamlaka za Serikali za Mitaa;
- (ii) Kuendeleza na kusimamia kanzidata ya vikundi vya kifedha vya kijamii ; na
- (iii) Kuandaa taarifa za vikundi vya kifedha vya kijamii.

Tawala za Mikoa

Tawala za mikoa zitahusika na:

- (i) Kutoa miongozo na kufuatilia masuala ya huduma ndogo za fedha yaliyojumuishwa kwenye mipango na sheria ndogo za Serikali za mitaa;
- (ii) Kuratibu shughuli za huduma ndogo za fedha katika ngazi ya Mkoa; na
- (iii) Kuandaa taarifa za vikundi vya kifedha vya kijamii.

Mamlaka za Serikali za Mitaa

Mamlaka za serikali za mitaa zitahusika na:

- (i) Kusajili na kudhibiti vikundi vya kifedha vya kijamii;
- (ii) Kuendeleza na kusimamia kanzidata ya vikundi

- vya kifedha vya kijamii;
- (iii) Kuendelea kuhamasisha urasimishaji wa watoa huduma za fedha wasio rasmi;
  - (iv) Kuanzisha Kamati ya Huduma ndogo za fedha;
  - (v) Kufuatilia na kutathmini maendeleo ya watoa huduma za fedha kwenye vikundi; na
  - (vi) Kuandaa taarifa za vikundi vya kifedha vya kijamii.

Wizara inayohusika na Elimu

Wizara inayohusika na masuala ya elimu itahusika na:

- (i) Kuwezesha utoaji wa elimu ya huduma ndogo za fedha kwenye shule na vyuo.

Benki Kuu ya Tanzania

Benki Kuu ya Tanzania itahusika na:

- (i) Kuboresha mazingira ya benki na taasisi za fedha kwa ajili ya kusaidia sekta ndogo ya fedha;
- (ii) Kuendelea kutoa leseni, kusimamia na kudhibiti benki, taasisi za huduma ndogo za fedha zinachukua amana;
- (iii) Kukuza na kusimamia kanzidata kwa benki, taasisi za fedha zinazotoa huduma ndogo za fedha na benki za huduma ndogo za fedha; na
- (iv) Kuandaa taarifa za benki, taasisi za fedha zinazotoa huduma ndogo za fedha na benki za huduma ndogo za fedha.

Baraza la Taifa la Uwezesaji Wananchi Kiuchumi

Baraza la Taifa la Uwezesaji Wananchi Kiuchumi litahusika na:

- (i) Kuratibu mifuko na programu za Serikali;
- (ii) Kusimamia na kutathmini mifuko na programu za Serikali;
- (iii) Kuanzisha na kusimamia kanzidata za mifuko na programu ya Serikali; na
- (iv) Kuandaa taarifa kwa vipindi tofauti kuhusu mifuko na programu za Serikali.

Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania

Mamlaka ya Usimamizi wa Bima Tanzania itahusika na:

- (i) Kuboresha mazingira wezeshi kwa kampuni za bima kutoa huduma ndogo za bima;
- (ii) Kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia watoa huduma ndogo za bima; na
- (iii) Kuandaa taarifa kwa vipindi tofauti za huduma ndogo za bima.

Mamlaka ya Udhibiti wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

Mamlaka ya Udhibiti wa Mifuko ya Hifadhi ya Jamii itahusika na:

- (i) Kuboresha mazingira wezeshi kwa mifuko ya hifadhi ya jamii ili iweze kutoa mikopo ya jumla kwa taasisi za huduma ndogo za fedha;
- (ii) Kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia mifuko ya hifadhi ya jamii; na
- (iii) Kuandaa taarifa kwa vipindi tofauti za huduma ndogo za kiinua mgongo.

Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana

Mamlaka ya Masoko ya Mitaji na Dhamana itahusika na:

- (i) Kuboresha mazingira wezeshi kwa watoa huduma ndogo za fedha kupata mitaji kupitia masoko ya mitaji; na
- (ii) Kuandaa taarifa kwa vipindi tofauti za masoko ya mitaji.

Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania

Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania itahusika na:

- (i) Kusajili, kutoa leseni, kudhibiti na kusimamia Vyama vya Ushirika wa Kuweka Akiba na Mikopo (SACCOS) nchini;
- (ii) Kuratibu vyama vya ushirika katika kupata na kutumia huduma za fedha;
- (iii) Kuandaa na kusimamia kanzidata ya SACCOS;
- (iv) Kuhamasisha maendeleo ya SACCOS;
- (v) Kufuatilia na kutathmini SACCOS; na
- (vi) Kuandaa taarifa kwa vipindi tofauti za SACCOS.

Watoa huduma ndogo za fedha

Watoa huduma ndogo za fedha watahusika na:

- (i) Kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni wa sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha pamoja na sheria nyingine zinazohusiana;
- (ii) Kuanzisha na kubuni huduma zinazokidhi mahitaji ya wananchi wa kipato cha chini;
- (iii) Kutoa elimu ya fedha na kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni za kuwalinda walaji / watumiaji wa huduma hizo; na

- (iv) Kuandaa taarifa ya huduma ndogo za fedha kwa vipindi tofauti kama zitakavyohitajika na wasimamizi.

Watoa Huduma za Mifumo ya Malipo

Watoa huduma za mifumo ya malipo watahusika na:

- (i) Kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni za sekta ndogo ya fedha pamoja na kanuni nyingine zinazohusiana;
- (ii) Kuanzisha mfumo wa kusambaza huduma ndogo za fedha kwa watoa huduma ndogo za fedha kwa njia ya kielektroniki; na
- (iii) Kutoa misaada ya fedha kwa ajili ya maendeleo ya sekta ndogo ya fedha.

Chama Kilele

Chama Kilele kitahusika na

- (i) Kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni wa sekta ndogo ya fedha pamoja na sheria nyingine zinazohusiana;
- (ii) Kuandaa miongozo ya maadili kwa ajili ya shirikisho na ushirika wa huduma ndogo za fedha kwa kuendana na taratibu zinazokubalika kimataifa;
- (iii) Kusajili shirikisho na ushirika wa wanachama wa huduma ndogo za fedha;
- (iv) Kuanzisha na kusimamia kanzidata ya wanachama wa ushirika wa huduma ndogo za fedha;
- (v) Kuandaa taarifa za asasi/mitandao ya watoa huduma ndogo za fedha kwa vipindi tofauti;

- (vi) Kuandaa programu za kujenga uwezo wa asasi/ mitandao ya watoa huduma ndogo za fedha; na
- (vii) Ushawishi na utetezi kwa niaba ya wanachama.

Washirika wa Maendeleo:

Washirika wa maendeleo watawajibika na:

- (i) Kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni wa sekta ndogo ya fedha na sheria nyingine zinazohusiana; na
- (ii) Kutoa msaada wa kitaalam na fedha kwa sekta ndogo ya fedha.

Taasisi za Taaluma:

Taasisi za taaluma zitahusika na:

- (i) Kuandaa na kuendesha mafunzo kulingana na mahitaji ya uendeshaji wa huduma ndogo za fedha;
- (ii) Kuendesha mafunzo ya muda mfupi, wa kati na mrefu yanayoendana na mitaala ya elimu ya taifa ya huduma ndogo za fedha; na
- (iii) Kufanya utafiti kuhusu sekta ndogo ya fedha.

Vyombo vya Habari

Vyombo vya habari vitahusika na:

- (i) Kueneza shughuli za huduma ndogo za fedha ikiwa ni pamoja na kuhamasisha elimu ya huduma za fedha; na
- (ii) Kujenga uelewa wa umma kuhusu huduma zinazotolewa na sekta ndogo ya fedha.

Watoa Huduma wa Kuwezesha Maendeleo ya Biashara

Watoa huduma wa kuwezesha maendeleo ya biashara watawajibika na:

- (i) Kuzingatia mfumo wa sheria na kanuni wa sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha na sheria nyingine zinazohusiana;
- (ii) Kutoa msaada wa fedha kwa ajili ya kuendeleza sekta ndogo ya huduma ndogo za fedha;
- (iii) Kutoa huduma za kuendeleza ujuzi wa biashara kwa wateja wa huduma ndogo za fedha na watoa huduma ndogo za fedha ; na
- (iv) Kuandaa taarifa ya huduma ndogo za fedha kwa vipindi tofauti kama zitakavyohitajika na mamlaka za usimamizi.

5.2 Ufuatiliaji na Tathmini

Mfumo wa ufuatiliaji na tathmini ni utaratibu unawekwa kwa ajili ya kupima maendeleo na kutathmini kiwango cha malengo mahususi yaliyofikiwa kwa kulinganisha na malengo yaliyopangwa. Ufanisi katika mfumo wa ufuatiliaji na tathmini unategemea uratibu mzuri na utendaji kwa kila ngazi kuanzia ukusanyaji wa taarifa hadi uchambuzi na utoaji wa taarifa kwa wadau wote husika.

Jukumu la ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya mwaka 2017 liko chini ya wizara inayohusika na masuala ya fedha. Wizara itakuwa na jukumu la uratibu, utekelezaji, ufuatiliaji na tathmini ya Sera hii. Ili kuwa na ufanisi katika kutathmini

na ufuatiliaji, kila mdau atakuwa na wajibu wa kuanzisha mfumo wa ndani wa ufuatiliaji na kuhakikisha kuwa kuna uwezo wa kutathmini na kupima ufanisi na utendaji katika taasisi husika kuhusiana na Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo za Fedha ya Mwaka 2017.

Ufuatiliaji na tathmini utahusisha pamoja na mambo mengine, kufanya utafiti wa awali, kutengeneza viashiria vya utendaji na kuweka mfumo wa ufuatiliaji na tathmini. Ufuatiliaji wa maendeleo ya utekelezaji wa hatua na malengo yaliyofikiwa utafanyika kwa vipindi tofauti. Aidha, kutakuwa na mapitio ya kila mwaka, ambayo yatalenga kupima endapo shughuli zilizopangwa zinaendana na mafanikio ya malengo yaliyowekwa. Vilevile, mapitio yatahusisha kufanya tafiti za aina mbalimbali kwa walengwa na kufuatilia mabadiliko yaliyojitokeza kutokana na matokeo yaliyopatikana katika kipindi cha mapitio.

5.3 Hitimisho

Maendeleo ya sekta ya fedha ni muhimu katika kupunguza umaskini na kukuza uchumi nchini. Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo ya mwaka 2017 itaendeleza maendeleo mapya; itatatia changamoto zinazohusiana na watoa huduma wapya; ubunifu wa huduma; ongezeko la watoa huduma wasio rasmi na namna ya utoaji wa huduma hizo na kuendeleza jitihada zilizofanyika wakati wa utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo ya mwaka 2000 katika sekta ndogo ya fedha. Sera hii pia inatambua

kuwa wananchi wa kipato cha chini wanahitaji huduma ndogo za fedha kwa lengo la kugharamia shughuli za kiuchumi, kuwezesha kufanya matumizi, kuboresha maisha, kuwekeza na kujikinga dhidi ya majanga.

Uandaji wa Sera hii umezingatia na kutatua changamoto zilizojitokeza katika uchambuzi wa utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Huduma Ndogo ya mwaka 2000. Sera imelenga kuweka msingi wa upatikanaji wa huduma jumuisi za fedha kwa kutoa huduma mbalimbali za fedha kwa kipindi cha muda mrefu na endelevu kwa manufaa ya wananchi wote.